

LISA STROMME

**D Í V K A
S JAHODAMI**

Lisa Stromme

DÍVKA S JAHODAMI

© Lisa Stromme

DÍVKA S JAHODAMI

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2016

Obálka: © Jiří Miňovský - ARBE 2016

ISBN 978-80-7642-441-8 (pdf)

Lisa Stromme

DÍVKA
S JAHODAMI

ÅSGÅRDSTRAND
1893

1. PRÁZDNÉ PLÁTNO

*Největší jas, téměř oslňující, se projevuje
blízko největší temnoty*

Teorie barev, Johann Wolfgang von Goethe

Schovala jsem se do Obrazu a doufala, že si matka nevšimne, čím jsem se stala. Občas to ještě fungovalo. Když jsem zavřela oči a myslela na jahody, šimraly mne na holých ramenou nitky rozpáraných šatů, zatímco štětec Herr Heyerdahla kroužil po paletě a natíral plátno. Pokud jsem se pořádně soustředila, podařilo se mi na tváři vyvolat sice zamračený, ale přesto poslušný výraz, přesně takový, jaký byl, když ho tenkrát zachytil. Dokonce jsem cítila jemné stonky jasmínu proplétající se mými prsty jako pavučiny. Svou druhou ruku, chvějící se únavou, svírající misku. Svědicí místo na rameni, které jsem si nemohla poškrábat; nesmím se pohnout, nesmím promluvit, musím zůstat bez hnutí.

Když jsme v zimě neměli žádné hosty, viděla mne přesně takovou, jakou jsem kdysi byla: desetiletou, prostou, užitečnou. Ale v šestnácti letech bylo čím dál obtížnější být Dívkou s jahodami. To označení mne nahradilo, umístilo mě za sebe do pozadí. Od první chvíle, kdy byl Obraz dokončen a vystaven v Grand Hotelu, aby jej mohli obdivovat všichni návštěvníci Kristiánie. Můj titul byl tvrdý jako vrstva laku. Jako dítě jsem ho nesla s vynucenou pýchou. Teď on třímal mne, ale jeho pozlátko už popraskalo a loupalo se jako stará barva.

Matka klečela u plotny, máchala hadrem sem a tam v kbelíku a vypadalo to, jako když koupe malé dítě. Když mě spatřila přicházet, vytáhla ho ven a prudce s ním zakroutila, jako kdyby jí ta věc odmlouvala.

„Pohni, Johanne,“ okřikla mne. „Proč se tak šouráš, když je tu tolik práce. Pro všechno na světě, vždyť je začátek sezóny.

Heyerdahlovi přijedou dnes odpoledne. Víš přece, že chtějí, aby byla chalupa vzdušná a plná světla, bez...?“ Pozvedla hlas, odmlčela se a čekala na mou odpověď. „Bez?“

„Harampádí,“ procedila jsem skrze zuby.

„Tenhle přístup si laskavě odpusť, děvenko.“ Rukávy už měla vykasané, ale vyhrnula si je ještě výš, aby dodala svým slovům vážnost. „Veze si plátna a barvy, veškeré své zásoby. Nemůže pracovat, když to tu bude plné harampádí.“

Hansovi Heyerdahlovi taková věc nemohla být více ukradená. Byl malíř. Sám plodil víc harampádí než my čtyři dohromady.

Prstem jsem kreslila po zdi.

„Tak tam jen tak nepostávej,“ napomenula mne. „Přečetla jsem ti snad ten dopis, nebo ne? Nahlas?“

„Ano, matko. Nejprve loď, potom povoz. Měly bychom poslat otce a Andrease, aby je vyzvedli.“

„Takže bychom si měly pospíšet.“

Prošla kolem mne a natáhla se na vrchní poličku, pak práskla dřevěnou miskou na plotnu.

„Dojdi pro nějaké ovoce, ano?“ řekla mi. „Naplň misku. Rychle. Potřebuju, aby ses hned vrátila, zametla podlahy a vyvětrala ložní prádlo.“

„Je ještě brzy,“ namítla jsem. „Tolik jahod nebudu moci natrhat ještě několik týdnů.“

„Říkala jsem, ať si tenhle přístup odpustíš. No tak, koukej se ho zbavit, třeba venku v lese.“ Tleskla mi dlaněmi před obličejem. „A pokud se za tebou požene ten Thomas, tak mu řekni, že o takovou pozornost nemáš zájem. Slyšíš mě?“

„Ano, matko.“

„A neotálej u domu toho druhého malíře. U Hříšníka. Fru Jørgensen říkal, že přijel včera v noci. Zase si s sebou přivezl to své zlo. S tím člověkem něco není v pořádku,“ ukázala si na spánek. „Ne jako náš Herr Heyerdahl. Nemá to v hlavě srovnané. Jen kolem jeho chatrče projdi. Ani se nedívej na zahradu. Víš přeci, že ty příšerné obrazy nechává viset venku, aby uschly. Hříšné. Takové jsou. Vystavuje svou zpustlost na odiv, jako kdyby se tím pyšnil. Jen drž hlavu pěkně sklopenou, Johanne Lienová.“

Pomysli na rodinnou pověst, na svoji reputaci. Teď jdi a koukej Heyerdahlovým nasbírat nějaké ovoce.“

Vložila mi mísu do rukou a vyhnala mne z domu. Mumlala něco o mých bosých nohou a zanedbaných vlasech, zatímco jsem vyběhla ven do jasného ranního slunce. Nechala jsem ji mrmlat uprostřed zmatku jejích vlastních slov.

Jahody měly teprve rašit, tvrdé a nepovolené jako malé bílé pěstičky. Příroda si namíchala barvy, ale ještě je na své plátno nepřenese. Ovoce a květiny potřebovaly světlo a teplo, aby mohly rozkvést, ale matka si zřejmě myslela, že je dokážu jako kouzlem přimět, aby dozrály, když jsem přece Dívka s jahodami. Pro ni ten titul neměl mnoho společného s mým zaměstnáním, spíš s Obrazem jako takovým. Byla to měna, most, který nás spojoval s vyšší třídou, s bohatými výletníky z Kristiánie, s příznivci Herr Heyerdahla, kteří se v houfech slétali na Åsgårdstrand každé léto.

Byl to přesný obraz toho, jaká jsem tehdy byla. Modř a žlut se proluly do podoby malé ukoptěné holky v otrhaných šatech, jejichž pomačkanost a roztrpenost byla zamaskována stínem. Záblesk kůže pod potřhaným rukávem vytvářel zdání, že mám čisté rameno, ačkoli jsem byla vždy celá odřená od divokých toulek v lesích. Nechápala jsem, jak by nás Obraz mohl spojit s dámami, které se promenovaly po městě v krásných bělostných šatech, v kloboucích a pentlích. Ale Herr Heyerdahl přebýval v naší chalupě. To přece něco znamenalo, nebo ne? Obraz nás rozdělil. Ta sbírka tvarů, kontur, odstínů a světla mne v očích návštěvníků Kristiánie přetvořila v princeznu. Pro moji matku to byl přesně ten důkaz, který ji stačil k přesvědčení, že jsme jedněmi z nich.

Rostl tu jen jeden keř, kde by už jahody mohly být zralé. Dokonale umístěný na kopci u zdi, snadno dostupný a zalitý sluncem i takhle počátkem sezóny. Jediný problém byl, že se nacházel na jeho zahradě.

Pokud Hans Heyerdahl představoval pro Matku boha, Hříšník byl jejím ďáblem. Já i Andreas jsme měli zakázáno vyslovit jeho jméno. I samotná myšlenka na něj byla zradou.

Matka nevěděla o tom, co mi daroval, ani o rozhovorech, které jsme spolu vedli. A našich setkáních v lese.

Vzhledem k tomu, že nebyl ani elegantní, ani úspěšný, představoval ve městě jakousi zvláštnost. Byl letním sousedem, kterého měli místní rádi, ale ani náznakem mu nemohli porozumět. Byl stejně chudý jako my ostatní, sotva zvládal platit pronájem své chýše, tak chudý, že jsme se ani nenamáhalí říkat před jeho jménem „Herr“, jako kdyby to žádný gentleman nebyl.

Jeho podivné obrazy jeho pověsti nijak nepomohly a jen upevnily zvěsti o tom, že je to šílenec a opilec. Naši kristiánští hosté z vyšší třídy, se kterými se matka tak ráda družila, ho naprosto odvrhli. Dámám se radilo, aby od jeho obrazů odvracely oči a slunečníky se ochránily před tou naplno vystavenou vulgárností.

Venku na čerstvém vzduchu jsem si dodávala odvahy vyslovit jeho jméno. Hlasitě jsem dupala, abych zvuk svého hlasu utlumila. Nejprve potichu. Zašeptala jsem ta dvě slova, ze kterých zlo přímo kapalo. Vyslovila jsem jeho jméno, nahlas.

„Edvard Munch.“

Jen co mi jméno vyklouzlo z úst, něco za mými zády zapraskalo. Jsem prokletá, když jsem ho vyslovila? Okamžitě odsouzena? Otočila jsem se a spatřila Thomase, jak se loudá zpoza hájku stříbrných bříz u cesty. Obličej mu zářil a tmavě hnědé oči se mu třpytily tak intenzivně, že i proti slunečním paprskům jsem přesně viděla, co se mu honí hlavou.

„Johanne! Počkej!“ zavolal na mě. „Kam jdeš?“

„Musím nasbírat ovoce pro Heyerdahlovy.“

„Můžu ti pomoci?“

Ukázala jsem Thomasovi, aby se ke mně přidal, tak, abych nevypadala příliš dychtivě. Ruka mi vylétla k rameni, dotkla jsem se látky a uhladila švy blůzy.

„Kolik na to máš času?“ zeptal se a vytrhl mi miskou z rukou.

„Dej mi to!“ natáhla jsem se po ní, ale zdvihl ji vysoko nad hlavu, přikročil ke stromům a vybídl mě, ať jdu blíž. „Thomasi! Na tohle nemám čas, ne dneska. Vrať mi ji.“

„No dobrá,“ snížil miskou. „Ale pojd’ se mnou alespoň na pláž. Rychle se vyráchat přece nemůže uškodit, ne?“

Vyrazil pryč a zanechal mne s výhledem na moře a s povědomou rostoucí touhou v těle. Ta nedozírná plocha vody ovládala

můj život. Vždy mě očarovala. Samotná její rozsáhlost byla tak nekonečná, že jsem stěží věřila příběhům rybářů o tom, co se nachází tam, kde se fjord setkává s otevřeným mořem. Bezbrehá modř, narušená jen ostrovem Bastøy a loděmi a plachetnicemi, které míjely náš záliv, byla vidět ze všech koutů Åsgårdstrandu, městečka, které bylo vytesané do příkrého kopce – snad na důkaz vzdoru – lidmi, kteří patřili k fjordu.

Thomas už běžel přede mnou. Táhllo mne to k vodě a nepotřebovala jsem další pobízení. Náš kopec byl příkrý, s jeho sklonem se nedalo přít a bylo obtížné z něj sejít pomalu. Vrhla jsem se za ním, dolů po Nygårdsgatenu, až se dole sklon vyrovnal. Minuli jsme rybářské chýše, kde budeme přes léto bydlet, zatímco Heyerdahlovi budou v naší chalupě. Odvrátila jsem ze zvyku zrak, když jsme se přiblížili k té malé, okrově natřené boudě na konci. K té, kterou si Munch pronajímal od Fru Jørgensenové. Sprintem jsme se řítili dolů po Havnagatě, pod nohama se nám rozprostíraly kochičí hlavy vedoucí k molu a lázeňskému domu na skalnaté části pobřeží, kde se valila voda z fjordu. Jen co jsem vdechla svobodu svěžího mořského vzduchu, spadla mi veškerá tíže z hrudi.

Thomas si vyhrnul kalhoty ke kolenům a začal se brodit vodou. Vykasala jsem si sukni a spodničku. Brzy mi mezery mezi prsty na nohou zaplnilo bahno. Na moři se pohupovaly plachetnice, tiše se pohybovaly na vlnách, jako kdyby snily. Pláž byla nehybná. Na břehu si pár holčiček pohrávalo s kamínky, zatímco je jejich matka bedlivě sledovala, usazená na kameni pod slunečníkem. O kus dál drhnul starý rybář obrácené dno lodi, za ním postával vousatý muž a splétal lana. Nevěnovali nám žádnou pozornost a byla jsem za to ráda.

„Tak pojď! Až po kolena,“ zavolal Thomas a kráčel přede mnou. „Jestli na to máš!“

Odložila jsem misku na kámen a šla za ním, cákala jsem kolem sebe chladnou vodu, jak mi stoupala nad kotníky. Mířil ke skupině kamenů, která vyčuhovala z hladiny. K místu, kde jsem jako malá sedávala a předstírala, že jsem mořská panna.

„Dneska takhle daleko nemůžu,“ křikla jsem na něj, když jsem si vzpomněla na knížku v přední kapse. „Ne bez oblečení na koupání.“

„Kazisvěte,“ řekl mi.

Nabral vodu do dlaní, foukl do ní a rozstříkl ji všude kolem mne.

„Thomasi!“ vykřikla jsem.

Kdyby nebylo té knížky, tak bych ho zmáčela. Místo toho jsem se brodila pryč a hledala přitom poklady. Brzy stál ale za mnou, sevřel mi paže kolem pasu a hrud' mi nalepil na záda.

„Podívej,“ řekl a ukázal na místo na obzoru. „Jednoho dne tě tam vezmu, Johanne.“ Cítila jsem jeho dech na uchu a zašimralo mne v žaludku. Pak jsem ztuhla, když mi rty přejel po kůži a začal vyprávět příběh, který tak rád opakoval. „Vezmu tě odsud, vezmu tě na dobrodružství,“ pokračoval a snížil ústa k mé šíji. „Budu kapitán na velké lodi.“

„A kam mě vezmeš?“ zeptala jsem se, jako kdybych to už nevěděla.

„Výrazíme na moře, do Dánska, potom dolů do Francie a Egypta. Najdeme poklady, vrátíme se ověšeni bohatstvím. Budou nám říkat král a královna Åsgårdstrandu.“

„Zníš úplně jako Peer Gynt,“ namítla jsem, „a podívej, kam ho to jeho mořeplavectví dostalo.“

„Aspoň byl bohatý,“ podotkl Thomas, „nakonec.“

Vykroutila jsem se mu z objetí a obrátila se na něj.

„Ne, byl sobecký a o svoje bohatství přišel.“

Pokrčil rameny.

„Ale pojedáš jednoho dne se mnou, že jo, Johanne?“ zeptal se a sebedůvěra ho opouštěla jako voda dřavý kbelík.

„Pojeďu?“

„Cožpak nechceš vidět, co tam venku je?“ ptal se a vzal mi ruce do svých. „Objevovat?“

Od fjordu zazněl hluboký tón sirény. Otočila jsem se a spatřila, jak Jarlsberg připlouvá k molu, jak se její vlajky plácají ve větru, aby oznámily její příjezd.

Zvedla jsem sukni, vyklepala zmáčený lem a rozběhla jsem se zpět na pláž hledat svou miskou.

„Počkej!“ křičel Thomas. „Johanne, vrať se!“

„Nemám čas,“ odpověděla jsem.

„Ale počkej! Johanne, zadrž!“

Už jsem spěchala pryč.

„Dnes večer je v Grand Hotelu ples,“ volal, „jdeš tam, že jo?“

„Možná,“ křikla jsem. Možná, pokud mě matka do té doby nezabije.

Rozběhla jsem se po pláži přes kameny a chuchvalce mořských řas. Mé nohy cestu znaly a snadno si našly rovné cestičky, které za roky a roky vyšlapali výletníci. Popadla jsem misku a vyrazila po pobřeží kolem Grand Hotelu a na stezku, která vedla k lesu Fjugstad. Munchův dům s touhle pěšinou sousedil. Vyдалa jsem se po příkrém kopci s domem na vrcholu a stezkou pod ním. Ovocné stromy a keře na druhé straně plotu ke mně natahovaly své větve.

Plot mě nikdy nezastavil. Misku jsem vybalancovala na sloupku, vykasala si sukni nad kolena a rozhlédla jsem se po okolí, jestli tam nejsou nějakí svědci mého zločinu. Neviděla ani neslyšela jsem nic, kromě křičících racků, kroužících mi nad hlavou. Chodidla se mi zabořila do drátu a já se zakymácela, jak se pod mou vahou prohnul. Sukně se mi zachytila o trčící třísku a při přeskoku se roztrhla.

Vyhnula jsem se kopřivám, dopadla do vysoké trávy a pustila se do prohledávání ovocných keřů. Odkopla jsem větvičky a odstrčila křehké, bílé kvítky, oddělila lístky jahodovníku, ale nenašla nic. Spustila jsem se na kolena, lezla po zemi a hledala v podrostu. Strčila jsem paže do změti živého plotu, odřela si prsty a předloktí, až se mi na kůži udělaly šrámy.

„K čertu s tím!“ zaklela jsem. „Zpropadení Heyerdahlovi!“

Obličej jsem měla zanořený v křoví.

„Plýtváš časem.“

Ten hlas rozrazil dveře v mé paměti.

Pustila jsem lístky, co jsem měla v ruce, a zarazila se, páteří mi projel mráz.

Paže mě pálily, když jsem se otočila a spatřila Muncha, jak se nade mnou sklání. Měl na sobě tmavou bundu, která na něm visela, jako kdyby ji zdědil po starším bratrovi. Na místě ji přidr-

žovala šedá vesta. Měl smyslné, hezky vykrojené rty. Zastyděla jsem se, že jsem si toho všimla. Vrchní ret, plný a zaoblený, byl orámovaný jemným knírem. Spodní ret měl kulatý, skoro buclatý, až dětský. Měl ostrou čelist a světle modré, teskné oči, které byly plné smutku. Uvědomila jsem si, že ten smutek není přechodný pocit, ale něco, co bylo přítomné neustále. Jako kotva.

„Johanne?“ zeptal se a napůl se usmál.

„Jsem to já.“ Narovнала jsem si potrhanou sukni. „Matka chtěla, abych nasbírala jahody pro Heyerdahlovy.“

„Ráno jsme se sestrou otrhali ty zralé,“ řekl mi. „Pojď dovnitř.“

Chtěla jsem ho odmítnout. Matka by mne zaživa stáhla z kůže, kdyby věděla, že jsem byla přichycena při krádeži jahod, natož jeho jahod. Ale nemohla jsem se vrátit s prázdnou, a ačkoli měl Munch přísný výraz, oči měl laskavé.

„Nemůžeme přece Hanse nechat bez nich, co?“ prohlásil a sebral mou misku z plotu.

Nesl si běžový skicák. Rohy měl otřepané a obálka byla pokrytá čmáranicemi a skvrnami od kafe. Strčil si ho do podpaží a vyrazil nahoru na kopec. Šla jsem mu v patách, bosé nohy kladla na místa, kde jeho vysoké boty udusaly trávu. Když jsem u vrcholu kopce zvedla oči, hned jsem si všimla těch maleb.

Dvě velikánská plátna, skoro tak vysoká jako já, se tyčila nedaleko. Jako plavci odpočívající na slunci po koupeli, opírala se o zeď přístěnku vínové barvy, jeho dočasného ateliéru. Obrazy byly tak podmanivé, že jsem se nemohla nepodívat. Na jednom byla dáma, tmavá postava, zírající truchlivě na něco, co vypadalo jako její stín. Byla tak hluboce sklíčená, že se mi sevřelo hrdlo a zaplavila mne vlna úzkosti.

Druhý obraz byla překrásná scéna muže a ženy, odpočívajících u stromu. Žena na sobě měla světle modrou zástěru a držela misku červených bobulí, které ve mě probudily zvědavost a zároveň i nějak prohloubily můj smutek. Chtěla jsem se k nim natáhnout a dvojice se dotknout. Vypadali zraněně.

Když jsme došli k chalupě, Munch zavolal na sestru.

„Inger! Johanne se shání po jahodách.“

Čekala jsem venku, zatímco on stoupal po schodech k zadnímu vchodu.

Vrátila jsem se k obrazu dvojice a všimla si, že žena držící ovoce čeká dítě, nad miskou se jasně klenulo její vypouklé břicho. Byly to třešně a strom byl jimi obsypaný. Stejně jako ona v rozpuku hojnosti. Ale muž byl unavený a jeho kosti ztěžklé. Sklesle se opíral o pařez, vedle sebe položenou hůl. Kolo čerstvě uříznuté větve uprostřed obrazu poskvřňovalo pařez a je dva okrádalo o štěstí.

„Ahoj,“ pozdravila Inger, když se objevila v otevřených dveřích.

Odtrhla jsem zrak od obrazů a zadívala se na ni se strnulým úsměvem. Byla od hlavy k patě oblečena v černém, jen kolem krku měla bílý límeček. Tmavě hnědé vlasy měla na temeni stažené do přísného drdolu.

„Dnes ráno jsme je nasbírali,“ řekla a nabízela mi miskou, jako kdyby mi to ovoce dlužila. „Je jich spousta.“

Podívala jsem se na hrstku jahod a bylo mi jasné, že to je všechno, co mají.

Inger měla podobné rysy jako Munch, ale její výraz byl otevřenější a oči tmavší a větší. Svým způsobem připomínala ženu na plátně, týranou vlastním stínem.

„Je to pro Heyerdahlovy,“ vysvětlovala jsem provinile.

„Ano, viděla jsem tady seshora připlouvat loď – máme nádherný výhled,“ usmála se a podala mi miskou. „Ty jsi Dívka s jahodami, vid’? Od minulého léta jsi vyrostla.“

Munch se vynořil z domu.

„Zobrazované objekty rostou a mění se, Inger, jako život. Jsou život. Mění se s naší náladou a denní dobou. Jsou jiné pokaždé, když se na ně podíváme.“

Pozorovala jsem ho. Když mluvil, mával kolem sebe rukama a do vzduchu vykresloval obrazy.

„Jak se tobě daří s malováním, Johanne?“

„Jsou to jenom črty,“ řekla jsem. „Nemám barvy, matka by řekla, že našpiním. Ale čtu si tu knihu, co jste mi dal, každý den.“

„Co kdyby ses zastavila zase zítra?“ navrhl mi. „Můžeš si vzít moje barvy. Začnu je míchat z...“ Hlas se mu vytratil a krouživé pohyby jeho rukou jakoby větu dokončovaly.

„Matka to nedovolí,“ odpověděla jsem.

„Ona o tom přece nemusí vědět, nebo ano?“ významně se podíval na jahody v mých rukou.

„Asi ne.“

„Tak tedy zítra,“ prohlásil. „Připravím ti plátno.“

Běžela jsem nahoru po Nygårdsgatenu, slunce mne pálilo do zad a připomnělo mi, jak moc jsem se zdržela. Ve své potřhané sukni s ušmudlanými pažemi jsem vypadala jako skica, kterou někdo zmačkal a zahodil. Jako nápad, který byl vyškrtnut. Ale jediné, na co jsem mohla myslet, byl zítřek. Zítra ho znovu uvidím. Zítra budu malovat.

Vyběhla jsem zpoza kopce a u vrat spatřila matčinu kamarádku, Fru Bergovou. Byla podsaditá, tváře měla naduté, a vypadala tak unaveně z toho, že vyšla několik metrů nahoru do kopce, jako jsem byla já z toho, že jsem ho vyběhla celý. Její mohutné poprsí viselo přes plot, který měl co dělat, aby ji udržel, když se o něj opírala během jejích každodenních návštěv, kdy si s mámou vyměňovaly drby. Přešla jsem do chůze.

„Propána, Johanne, podívej se na sebe,“ spráskla ruce Fru Bergová, když se podívala na moje šaty a zabahněné nohy, „tos byla ve válce?“ Živila se jako prادلena a stejně jako moje matka byla posedlá naškrobenými límci a panensky čistými sukněmi. Umazanost a skvrny byly znamením poskvrněného charakteru člověka. Tudíž jsem pro Fru Bergovou musela být ztracený případ.

Matka vyběhla z kuchyně. Byla převlečená do své nejlepší proužkované sukně a bílé blůzy, kterou si schovávala do kostela. Její drobné tělo, už tak napjaté, se ještě víc stáhlo, když mě uviděla.

„Kde jsi byla, Johanne? Je po dvanácté. Budou tu každou chvíli. Musela jsem podlahy i povlečení nachystat sama.“ Podívala se na mou sukni. „Jak jen jsi...? Jen se na sebe podívej,“ řekla vysokým, opovrhlivým hlasem.

„Chtěla jsi plnou misku,“ odvětila jsem.

Stiskla rty pevně k sobě a nafoukla tváře, jako kdyby se plnily

horkou párou. Kdybychom byly samy, tak by mi vlepila pořádný pohlavek, ale zkoumavé oči Fru Bergové její hněv zchladily.

„Takže sama vidíš, Benedikte,“ obrátila se na ni, „tohle je důvod, proč potřebuje nějak zaměstnat. Pobíhá celé léto venku, jako kdyby vyrostla na ulici. Prodává sice ovoce, to ano, ale budeme z ní mít větší užitek jakožto ze služky.“

„Co tím myslíš?“ zeptala jsem se.

„Našly jsme ti s Fru Bergovou práci. Budeš dělat služku pro admirála Ihlena a jeho rodinu v Borre.“

„Ale já sbírám jahody,“ namítla jsem nevěřičně.

„A v tom budeš i nadále pokračovat. To můžeš dělat ve volném čase, ale od pondělí do soboty budeš služebná. Nastupuješ zítra.“

2. ŠEPS

*V procesu barvení, příprava, která byla pouze vymývaná,
jako podklad, byla vždy efektivní.*

Teorie barev, Johann Wolfgang von Goethe

Když přijeli, zrovna jsem si drhla nohy pod pumpou. Klapání kopyt se zlehka rozléhalo po prašné stezce, vzhledla jsem a uviděla grošáka zápolícího s tíhou plně naloženého povozu. Poník kýval hlavou, jako kdyby se snažil vydolovat sílu z krčních svalů, kůže na šíji se mu perlila potem.

Otec vyhlížel ze sedadla povozu. Byl plachtař a povoz ani koně nikdy nepoužíval, nelíbilo se mu, jak mu natřásají kosti a raději vyhledával něžné kolébání vln. Povoz byl zapůjčený od otcova přítele, Sveina Karlsena, ale otěže měl v ruce můj bratr Andreas. Byl uprostřed a po jeho stranách seděli otec s Herr Heyerdahlem. Povolil znavenému zvířeti otěže a nechal ho zastavit. Matka Andrease přiměla, aby si oblékl své nejlepší nedělní šaty, a tak bratr vypadal v černé vestě a bílé košili poměrně strojeně.

„Skvělá práce, chlapče,“ halasil Herr Heyerdahl a poplácal Andrease po koleni.

Ve svých třinácti letech Andreas sotva mluvil, byl tak stydlivý, že byl skoro němý. Seskočil z povozu, bradu zabořenou do krku a přivázel otěže k plotu.

Herr Heyerdahl se za poslední rok notně zakulatil. Knoflíky na vestě se napínaly pod jeho vzdouvajícím se břichem, které si objímal, když sestupoval na zem. Vousy i knír měl také o kus delší a upravené do úhledné špičky pod bradou. Otec už byl v zadní části povozu a pomáhal dolů Fru Heyerdahlové, upjaté dámě v květovaném čepci. Byla namáčknutá mezi kufry a plátny, které vypadaly, že se každou chvíli zřítí a umačkají ji. Jejich dvě děti, Sigrid a Hans, seskočily z vozu a rozběhly se po zahradě jako ptáci vypuštění z klece.

Matka si pospíšila, aby hosty přivítala.

„Vítejte zpět v Åsgårdstrandu,“ švitořila sladce.

Znovu nabytou silou jsem zatlačila na páku pumpy, abych přehlušila ty její otřepané fráze.

„Moc mě těší, Sáro,“ říkal jí Herr Heyerdahl. „Halvor mi říkal, že jste s námi opět měla hodně práce. Opravdu si kvůli nám nemusíte přidělovat starosti.“

„To nic není, opravdu,“ ujišťovala je matka. „Doufám, že bude vše podle vašich představ.“

Zatímco ho zasypávala zdvořilostmi, všimla jsem si, že Herr Heyerdahl ztrácí pozornost a bylo to jen z čiré zdvořilosti, že udržoval úsměv na rtech. Koukl se matce přes rameno a podíval se na mne, jako tonoucí muž vyhlížející záchranný kruh.

„Johanne!“ pozdravil mne.

„Byla sbírat ovoce a neměla čas se pořádně umýt,“ omlouvala mne matka, „nevšímejte si –“

„Propána, ty jsi vyrostla,“ řekl mi. „Ale pořád máš stejně krásně modré oči a vlasy barvy kukuřičného pole.“

Setřepala jsem si vodu z nohou a naklonila hlavu.

„Dobrý den, Herr Heyerdahle,“ odpověděla jsem. Sice jsem byla matčin pravý opak, ale nebyla jsem nezdvornilá.

„Tys byla trhat ovoce? Není na ně ještě brzy? Našlas něco?“ zeptal se a pozoroval mne pohledem malíře.

Do tváří se mi nahrnula krev. „Jahody,“ odvětila jsem a zoufale intenzivně jsem si uvědomovala matčin upřený pohled.

„Je ještě brzy,“ vložila se do toho, „ale jsem si jista, že vám jich přinese ještě mnohem víc, jen co dozrají.“ Usilovně se snažila najít nějaká slova, která by ho přiměla se otočit a odvrátit pozornost ode mne. Vypadalo to, jako kdyby se bála, že samotný pohled na mne ho přiměje změnit názor a že okamžitě poručí všem, aby znovu nasedli do povozu. Ale on ani nehnul brvou.

„Neříkají ti Dívka s jahodami pro nic za nic! Kde jsi je našla?“

„Ale, dole u lesa,“ řekla jsem jakoby nic.

„Vážně už, Johanne, měla by ses about,“ napomenula mne matka, „měli bychom Heyerdahlovy nechat se usadit. Halvore!“ zavolala. „Kde je náš kufř? Už je naložený?“

„Jsme připraveni, Sáro,“ zašeptal otec, hlas se mu vytrácel v tichu, které ho opanovávalo.

Vlezla jsem si dozadu na korbu a posadila jsem se na kufr s obléčením a ložním prádlem. Matka se usadila vedle mne a hodila mi pár vysokých bot a punčochy.

„Koukej si to obléct,“ poručila a přidržela se okrajů povozu. „Opravdu, Johanne, čím dříve ti seženeme pořádnou pracovní uniformu, tím lépe.“

Andreas prásknul otěžemi a zatáhl za ně, aby poníka otočil. Kodrcali jsme se od domu dolů z kopce k molu. Cesta se přede mnou ztrácela a z tohoto zkoseného úhlu všechno vypadalo, jako by to šlo pozpátku. Nejen známé bílé dřevěné chalupy s šeríky visícími přes ploty, ale i já sama. Můj život se odvíjel pozpátku. Tolik měsíců jsem se snažila vzdálit od Obrazu, jelikož jeho nevinnost a očekávání, která vytvářel, byly příliš velké břímě. Ale teď jsem ho zoufale potřebovala. Potřebovala jsem svobodu, kterou poskytoval. Jako Dívka s jahodami jsem mohla volně tančit s přírodou, toulat se a pobíhat, oproštěna od závazků, které poukaly ostatní k jejich pozici. Mohla jsem volně prozkoumávat lesy a křoviska, poznávat pláže a skaliska. Byla jsem tulák jako on. Proto jsme se vždy potkávali. A zítra jsem měla malovat. Konečně bych mohla v praxi vyzkoušet to, co jsem si přečetla v té knize, míchat barvy a experimentovat s nimi na opravdovém plátně. Místo toho budu služka v uniformě bez jediné špetky svobody.

Viděla jsem své léto v dálce na vrcholku kopce, zmenšovalo se a sláblo, jako kdybych ho tam nechala k volnému užití Heyerdahlům. Tohle roční období patřilo mně. Opravdu je tak krutá, že mi ho sebere?

Matka sebou trhla, když jsme míjeli Munchovu chatrč.

„Nekoukej se tam, Johanne,“ řekla mi, když se vozík sunul kolem obrazů, které se stále vyhřívaly na slunci, opřené o stěnu ateliéru.

„Jsou to jen obrazy,“ odsekla jsem. „Co by mi mohly provést?“

„Johanne Lienová!“

Mohla jsem stejně tak dobře vzít Boží jméno nadarmo.

„Nechci, abys to viděla,“ kroutila se na sedadle. „Doktoři v Kristiánii tvrdí, že ty obrazy mohou způsobit choroby. Nepřeji si, aby ses dívala na něco tak nečistého. Letos v létě jim alespoň nebudeš muset být vystavena,“ spustila ruku z tváře. „Ihlenovi jsou velmi vážená rodina a budeš obklopena dámami. Mají tři dcery a všechny nosí ty nejlepší oděvy z celé Kristiánie. Fru Bergová jim je pere.“

„A na co potřebují mě?“ zeptala jsem se.

„Ach, Johanne, musíš se toho ještě mnoho naučit,“ povzdychla si.

Zatáhla jsem za potrhanou část sukně a z jejích třepících se okrajů jsem vytvářela točité obrazce.

Vzduch u zadních stěn rybářských chatří byl těžký a teplý. Obvykle od vody vál vítr, alespoň trocha svěžesti, ale dnes jsme sotva lapali po dechu. Panoval tu naprostý chaos, jak se většina obyvatel městečka stěhovala do chatrčí, a klid dnešního rána byl touto invazí nadobro roztržštěn.

Místo bylo přeplněné rodinami, povozy a kufrů. Muži přenášeli krabice vysoko nad hlavami. Z obočí jim kapal pot, jak řídili povozy nebo překračovali hromádky kouřícího koňského trusu na cestě. Děti pobíhaly sem a tam, honily se po molu, hnaly obruče až k veřejným lázním, některé menší se z horka a zmatku rozplakaly. Psi běhali za racky, nadšeně štěkali a jazyky vyplazené. Koně řehtali a ocasy odháněli mouchy. Ženy se ovívaly klobouky a snažily se udržet pod dohledem dětí, manžely i majetek. Emoce začínaly vlivem horka vřít a propukla vlna hádek: neshody ohledně klíčů a pokojů.

Povoz se zastavil pod žhnoucím sluncem. Nohy se mi pařily v punčochách a botách a měla jsem nutkání si je strhnout a doběhnout se do vody. Potila jsem se ze všech pórů na těle. Blůzu jsem měla upnutou a kostice v korzetu mi hrozily prorazit hrudní koš.

„Nemůžeš zastavit ve stínu?“ vzdychla matka.

„Silnice je ucpaná,“ odpověděl otec, s pohledem upřeným na plachetnice v zátoce. „Musíme počkat, až se dostanem na řadu.“

„Ale to může trvat i hodiny,“ namítla. Byla přitahována k chaosu jako můra ke světlu a znatelně pookřála. „Podívejte! Táhle je Fru Hansenová. Nech mě slézt a zeptat se jí, co se děje. Halvoro! Pomoz mi dolů.“

Otec poslušně seskočil. Matka překročila truhly, rohože a svícny, které se kupily kolem nás, a kousek po kousku se přesouvala dozadu, kde ji otec neomaleně zdvihl a odhalil tak její lýtka. Rozhlédla se kolem, jestli si toho nikdo nevšiml, napomenula otce, zamávala mu a splýnula s davem ve snaze celou situaci zahladit.

„Co to dělá?“ zeptala jsem se.

„Ale, něco ohledně toho, že Fru Hansenová má naše klíče,“ odvětil otec, potrásl hlavou a vrátil se dopředu.

„A jak nám to pomůže uvolnit cestu?“ zeptal se Andreas, nadzvil si čepici a otřel si obočí.

Jak jsem sledovala matku mizející v mumraji za námi, přitáhla mou pozornost kštice hnědých kudrnatých vlasů. Thomas. Nesl přepravku tresek. Jejich čerstvě vylovená stříbrná kůže se třpytila na slunci. Nevšiml si mne a já ho chvíli sledovala, jak cílevědomě prochází ulicí. Cílevědomost vyzařovala ze všeho, co Thomas dělal. Záviděla jsem mu to. Svalnaté paže měl sebevědomě pokrčené a nebyla na nich ani v nejmenším znát tíže přepravy. Moře lidí se kolem něj sevřelo a on zvedl bradu. Hrudí mi projela vlna tepla a vehnala mi do krku a tváří růž. Neměla jsem čas tohle nervové vzepětí zkoumat, a tak jsem ho odsunula do části mozku, kterou jsem nechávala volnou na myšlení.

Vzhledem k tomu, že matka byla pryč a Thomas se blížil, rozhodla jsem se využít okamžiku. Otočila jsem se v povozu a poklepala otcí na rameno.

„Hmmm?“

„Slyšels, že mě matka posílá na léto pryč do Borre?“

„Neposílá tě pryč, zlato,“ odpověděl. Světlo z jeho tváře zmizelo a mysl mu potemněla při představě, že budu pryč. „Budeš se vracet na neděle a možná i na některé večery, když tě nebudou potřebovat.“ Z jeho odpovědi jsem pochopila, že rozhovor na téma Johanne bude služka už proběhl a že stejně jako v tisících ostatních případech to byla hádka, kterou žalostně prohrál.

„Já jen že... dnes večer je v Grand hotelu ples,“ řekla jsem mu, „a říkala jsem si, že když zítra odjíždím, tak bys mne tam mohl pustit, ne?“

Nechala jsem otázku viset v odpoledním parnu. Thomas se řítí k nám.

„Je to má poslední příležitost,“ naléhala jsem.

Otec natáhl ruku a pohladil mě po slepených vlasech.

„Dobře, zlato,“ odpověděl, „když mi řekneš, až budeš odcházet a slíbíš mi, že se nevrátíš moc pozdě.“

Protože měl Thomas ruce plné ryb, nemohl na mne zamávat, ale stejně se na mne zeširoka usmál.

„Ahoj!“ zavolal. „Tady ti nesu večeri.“ Naklonil přepravku ke mně, jako kdyby všechny ty tresky byly jen pro mě. Slaný pach mi naplnil nozdry a překvapivě mi zavoněl čerstvě a lákavě.

„Kam jdeš?“ zeptala jsem se.

„Nesu je dámám. Chytili jsme je dnes ráno. S vařenými brambory a sklenicí piva budou vynikající. Budeš na pláži, že jo?“

„Jestli se někdy dostaneme ze silnice.“

„A na plese? Potom? Přijdeš?“

Přikývla jsem a on se znovu usmál, do očí se mu vrátila jiskra. Když krácel pryč, zahlédla jsem, jak se od ucha k uchu usmívá.

Pohybovali jsme se k uzoufání pomalu, ale když nás slunce konečně pustilo ze svého vroucího sevření, začaly se vozy sunout a pouta svazující dobrou náladu všech přítomných povolila a všeobecná atmosféra se odlehčila. Vyložili jsme svůj majetek a odtažali všechno do chatrče. Naše vlastní chalupa nahoře na kopci nebyla kdovíjak prostorná, ale vždy se zdála větší díky matčině posedlosti úklidem. Nebylo však nic, co by mohla učinit, aby tohle místo vypadalo větší. Chatrče byly stísněné a tmavé, postavené pro muže, kteří nepotřebovali nic víc než prostý přístřešek na přespaní. Byly rozděleny horizontálně. Některé rodiny bydlely nahoře, s dveřmi směrem k Nygårdsgatenu a jiné, jako moje rodina, bydlely dole s dveřmi na pláž.

Uvnitř byly tři místnosti. Hlavními dveřmi se vcházelo do kuchyně, která byla uprostřed. Nebylo v ní nic víc, než kovová plotna

a rohový stůl. Vpravo byla malá ložnice, kde jsem spala na palandě já s Andreasem, a nalevo byl salonek. Matka s otcem měli matraci zasunutou pod gaučem a každou noc ji vytahovali a spali na ní na zemi. V rohu salonku byl starý stůl s deskou pokapanou barvami a se čtyřmi různými a různě vysokými židlemi okolo.

Nosili jsme věci dovnitř a snažili se vzájemně vyhýbat, ale ustavičně jsme vráželi lokty do rohů nábytku a museli přerušovat kufry, které přišly o domov. Přemýšlela jsem, jak to zvládnou Andersonovi, kteří bydlí nahoře. Měli stejně velký prostor, ale jich bylo sedm, z toho pět dětí ve věku od šesti měsíců do šesti let.

Když byli Heyerdahlovi z dohledu, nebyl žádný důvod se předvádět, a tak se matka převlékla zpět do svých obyčejných šatů a pustila se do smýčení chatrče hadrem. Andreas a já jsme vybalovali. První, na co jsem myslela, bylo najít bezpečné místo pro tu knihu, a tak jsem ji prozatím zastrčila pod matraci. Matka bude často měnit povlečení a obracet matrace, aby je vyklepala. Takže tady nebude v bezpečí na dlouho.

Prohrabávala jsem se kufrem, abych našla šaty na ples, ale jediné, co jsem měla, byla blůza s námořnickým límečkem a rukávy nafouknutými až k loktům, bavlněná sukně a pásek okolo pasu.

„No vida!“ řekla matka, když mě viděla. „No to nebylo tak těžké, co, Johanne? Když si učešeš vlasy, tak budeš vypadat alespoň částečně k světu.“

Neřekla jsem jí o plesu. Počkám, až budeme na pláži před zraky celého města, kde nebude chtít ztropit scénu. Pro tuhle chvíli ji nechám v domněnku, že chci vypadat jako Ihlenovi, miláčkovi Kristiánie, jejichž služkou jsem se měla stát.

„Učesala bys mě?“ zeptala jsem se.

Oči jí zazářily a odběhla ke svému kufru.

„Někde tady mám hřebínky ze želvoviny. Tím ti je můžu pěkně sepnout,“ prohlásila a postrkovala mne až k nejvyšší ze židlí u jídelního stolu. „Andreasi, dojde pro vodu do džbánu, musíme se všichni před večerí umýt.“

Nechala jsem matku, aby mne načesala a zkrášlila, upevnila mi hřebínky tuhle i tamhle, jako to dělá dítě s panenkou. Nehtem

na palci jsem narazila na skvrnu barvy na stole a začala jsem do ní vyrývat stáčejíci se tvar, škrábala jsem dopředu a dozadu, podobně jako tužkou.

„Přestaň se vrtět, Johanne,“ napomenula mne matka a zatáhla mi za vlasy, aby mi naklonila hlavu na stranu. „Podívej se, jak jsi to rozvrkočila. Nehýbej se, ať tě můžu upravit. Když chceš, umíš být tak hezká dívka. Cožpak jsi neslyšela, sám Herr Heyerdahl to říkal.“

Nic takového jsem neslyšela, jen, že oči mám modré a moje vlasy jsou jako kukuřičné pole.

„Možná tě letos v létě znovu namaluje,“ chytla hřeben mezi zuby a splétala mi vlasy do bolestivě utažených provazců, které mi svíraly hlavu. „Určitě ho zajdi navštívit, ano? Dones jim jahody a také třešně, až dozrají.“

Vyndala si hřeben z úst a škrábala mě jím na hlavě, jak se mi snažila upevnit vlasy. „Nikdo neříkal, že musíš sbírat jen jahody. Třešně by na obraze vypadaly také dobře, nebo ne?“

V mysli mi vytanula miska z toho druhého obrazu: zralé ovoce, těhotná žena a useknutý strom, který ji okradl o štěstí.

Shromáždili jsme se na písčné pláži na druhé straně mola. Teplota poklesla a vlahý vánek se obtácel kolem skupinek lidiček z města. Ženy myly talíře a příbory v hrnci nad ohněm. Starší dámy při práci prozpěvovaly lidové písně, zatímco ty mladší si s tlumenou úctou broukaly příjemné melodie. Muži, unavení po zběsilém zmatku dnešního dne a upokojení pivem, polehávali na lehátkách a posedávali na okrajích rybářských loděk, povídali si o sítích a cenách dřeva a vyprávěli si oplzlé vtipy. Jejich hlasy duněly a halasily ve vzduchu mezi praskáním ohně a ženským zpěvem. S nevyčerpatelnou energií, jakou přinášejí jen letní večery, se děti cachťaly ve vodě, hrály si na honěnou, výskaly radostí a proháněly se po pobřeží. Andreas a jeho kamarádi házeli žabky, umně je odráželi od vlnícího se moře.

Sluneční paprsky se rozpíjely v oranžových pruzích na vodní hladině a táhly mne svým kouzlem k sobě. Odolala jsem touze zout si boty a vkročit dovnitř, přecházela jsem po pláži a utíkala